

OPETTAJATAR MATILDA TENKANEN

OSMO TENKANEN (ACAEBAABA)

Tämä kirjoitus perustuu Matilda Tenkaselta jääneisiin asiakirjoihin, jotka kirjoittaja sai Humppilassa v. 2003 pidetyn sukkokokouksen jälkeen Mirja Tenkaselta (AAfeffib). Hän puolestaan oli saanut asiakirjat Eeva Hämäläiseltä (ACaebabe2).

Matilda Tenkanen (ACaebag), jonka kutsumanimi oli Tilda, syntyi 20.7.1882 Viipurin läänin Pyhäjärvellä. Hänen isänsä Tuomas Tenkanen (ACaeba) oli ensimmäisen puolisonsa Anna Katrinan (o.s. Savenius) kuoltua mennyt uudelleen naimisiin Marian (o.s. Filla) kanssa. Tästä jälkimmäisestä avioliitosta syntyi tytär Matilda, jolla isän ensimmäisestä liitosta oli kuusi sisarusta, neljä poikaa ja kaksi tyttärtä. Näistä isosisko Maria (Hämäläinen, ACAebab) tuntuu olleen Matildalle läheisin jo senkin vuoksi, että hän joutui hoitamaan Matildaa jo varhain, kuten tämän kirjoittamassa runossa kerrotaan.

Seuraavassa ote Matildan runosta Marian 75-vuotispäiväjuhlaan. Tässä runon alkuosassa kerrotaan kauniisti sisarusten lapsuusajoista Pyhäjärven kodissa:

“Muistelmia Maria-siskon elämäntaipaleelta 16.6.1871-16.6.1946.

Siellä synnyit, siskoseni,
Pyhäjärven rantamalla,
pieness’ äijän kartanossa.
Aallon loiske tupaan kuului,
rantahaapainkin humina.

Äijän tupa ahtahaksi
alkoi käydä - perhe kasvoi.
Laittoi taatto uuden tuvan
ylös männikkömäelle
aivan kirkon naapuriksi.
Sinne muutti perheinsensä.
Siellä uusia vesoja
ympärillemme emäpuitten
nousi aina silloin tällöin.

Oli lasten lysti olla:
järvi välkkyi pellon alla,
mäntymetsä pohjan puolla
esti kylmät tuulen puuskat
pääsemästä pihamaalle,
jonka kuivall’ hietikolla
viisi lasta leikkitteli:
Juho, Marja, Eudo, Ida,
sekä pieni Henrik-veikko.

Väliin alakartanossa
käytiin äijän, mummin luona.
Pironaa se mummi keitti,
antoi sitä vunuikoilleen.
Ai, kun oli herkullista
pirona tuon mummikullan!
Usein lapset riemuissansa
äijän rantahan ravasi.
Uintihan se paras lysti
oli kesäkuuman aikaan.
Ahti aaltojen isäntä
vaaniskeli siskoksia,
kaatoi Juho-veikon laivan,
aikoi ryöstää pienokaiset.
Mutt’ ei saanut sittenkään se
heistä yhtään saaliiksensa.

Talvet kelkkamäkinensä,
joulujuhlat, laskiaiset -
voi, kuin hauskat nekin oli!
Kului aika juoheasti
äidin armaan hoivatessa.

Saatiin sitten Aron-veikko
siskossarjaan, mutta eipä
kestänehet äidin voimat
enää tätä koetusta.
Tuoni otti omaksensa
äitikullan lapsosilta.

Äidin toimiin jouduit sinä,
Marja-sisko, vaikka lapsi
itse vielä silloin olit -
yhdeksän vain vuotta sulla.

Saitte sitten äitipuolen.
Hänpä tuotti uuden huolen:
minun piti tulla sarjaan
lisäämähän lapsikarjaa.

Eipä ollut helppo mulla
maailmahan tähän tulla.
Lätin rouvan hakemassa
juoksit, sisko. Kuumumassa
oli vesipata sulla.
Pöydässä jo kahvi, pulla
odottivat ensimmäistä
auttajaani ylimmäistä.

Sitten sait sä puuhaa vasta:
likottaa sait tätä lasta,
pestä pahat rievut aina,
viedä saunaan lauantaina.

(Runo jatkuu edempänä)

(“Äijä” oli sisarusten isoisä, Matti Tenkanen (ACaeb), ja mummi isoäiti, Maria o.s. Hannukainen (ACaeb1). Taatto taas oli sisarusten isä, Tuomas Tenkanen (ACaeba)).

Matilda oli jo nuoruudessaan opinhaluinen, ja niinpä hänet pantiin kansakoulun

jälkeen Käkisalmen Porvarikoulun ensimmäiselle luokalle syksyllä 1895. Keväällä 1899 hän sai viidenneltä luokalta päästötodistuksen, jonka keskiarvo oli peräti 9. Hän jatkoi heti syksyllä opiskeluaan Suomalaisessa Jatko-opistossa Helsingissä. Opiston loppututkinnossa v.1904 hän sai todistuksen, jossa arvosanoina oli pelkästään ”Hyvin kiitettäviä” ja ”Kiitettäviä”.

Tämän jälkeen Matilda aloitti opinnot Heinolan opettajatarseminaarissa. Seuraavassa on hänen seminaarista saamansa loppututkintotodistus vuodelta 1909:

”Valtion jatko-opiston läpikäynyt neiti Matilda Tenkanen on hakukelpoisuuden saavuttamiseksi ylemmän kansakoulun naisopettajan virkoihin suorittanut Heinolan opettajatarseminaarissa ne tutkinnot, jotka 23 päivänä heinäkuuta 1908 päivätyssä Keisarillisen Senaatin erivapautuspäätöksessä ovat hänen suoritettavikseen määrättyt, ja on hänen tutkinnoissa osottamansa tiedot arvosteltu seuraavalla tavalla:

Uskonnon opetusopissa	kiitettävä	9	Soitannossa	kiitettävä	9
Äidinkielen opetusopissa	kiitettävä	9	Piirustuksessa	tydyttävä	8
Historian opetusopissa	tydyttävä	8	Käsitoissa	tydyttävä	8
Luonnontieteen opetusopissa	kiitettävä	9			
Voimistelun opetusopissa	kiitettävä	9			
Laulussa	tydyttävä	7			
Musiikkiopissa	kiitettävä	9			

Neiti Matilda Tenkanen on näinmuodoin saavuttanut täyden virkakelpoisuuden ylemmän kansakoulun naisopettajanvirkoihin, josta tämä hänelle todistukseksi annetaan.

Heinolassa 26 p. toukokuuta 1909.

Opettajakunnan puolesta:
H. A. Salmenkallio
v.t. johtaja”

1. päivänä elokuuta 1913 Matilda Tenkanen otettiin koevuosiksi Mynämäen seurakunnan Ihalaisten piirin kansakoulun opettajaksi. Toukokuun 18. päivänä 1915 annetussa virkanimityskirjassa todetaan, että ”neiti Matilda Tenkanen, joka ... palveltuansa määrättyt koetusvuodet on huomattu täysin kykeneväksi siihen toimeen, vahvistetaan hän tällä julkisella kirjalla mainittuun virkaan, jossa hänelle vakuutetaan se palkka ja muut edut, jotka voimassa olevien säädösten mukaan tähän virkaan ovat yhdistetyt.”

Tästä alkoi Matildan opettajantyö Mynämäen Ihalaisten kansakoulussa, työ, jota hän teki eläkkeelle siirtymiseensä saakka.

Matildan jälkeen jääneisiin papereihin kuuluu lukuisia puheita, runoja ja kirjoituksia, joiden perusteella voi hiukan arvioida hänen opettajapersoonallisuuttaan. Niiden mukaan hän toteutti kutsumuksensa suurella taidolla ja innostuksella. Hän teroitti usein lasten mieliin oppimisen tärkeyttä, hyvää käytöstä, isänmaanrakkautta ja kiitollisuutta Luojaan kohtaan. Myöskin raittiusaatetta hän korosti oppilailleen. Sen kansion reunaan, jossa Matildan asiakirjat olivat, on joku (?) kirjoittanut ilmeisesti sattuvan arvioinnin: ”(Hänen) luonteessaan esiintyivät kahdet kasvot. Karjalainen hersyvä huumori oli pinnalla, mutta pohjalainen jämyyskään ei mahtunut piiloon.”

Matildalla oli aivan poikkeuksellisen hienot runoilu- ja puhelahjat. Paitsi runoja, joita asiakirjoihin sisältyy runsaasti, hän kirjoitti pienoiskuvaelmia koulun juhliin ja piti puheita koulun joulujuhlissa ja lukuvuosien päättäjäisissä.

Seuraavassa jatkuu Maria-siskolle kirjoitettu runo:

Yleni siitä siskossarja.
Kaikki muut elohon jäivät,
Henrik-veikon Tuoni riisti.

Isosisko sinisilmä,
punaposki, mesimarja,
pyörrytti pojilta pääköt.
Moni häntä mielisteli,
omaksensa ajatteli,
mutt´ ei mieltynyt Maria.

Tuli sitten Saaren Simo,
tummasilmä, aaltotukka,
poika luonnolta lehiä.
Hänpä koppoi korjahansa,
otti kuin omenan puusta,
meiän Marja-siskosemme.
Saaressa asuivat ensin,
Sumpulassa sitten koti
oli vuosikymmeniä.

Siellä kasvoi neljä brihaa:
Viljo, Heino, Kauko, Arvo.
Vanhin Hannes-poika, meni
nuorena jo Manan maille.
Häntä seurasi sinne Lempi,
tytär heikko kivuloinen.
Sittenpä Simokin muutti
Hanneksen ja Lempin seuraan.
Kaiho silloin täytti mielen
siskon sekä poikiensa.

Sumpula se oli paikka
parhain koko maailmassa.
Siellä viihtyi vierahatkin,
sinne usein tiensä veti,
kesteihin hyvän emännän.

Kohtalo kovapa riisti
Sumpulan sokean kodin,
riisti koko Karjalankin.
Saipa sisko antaa uhrin
isänmaalle armahalle:

Arvo-poika kaatui siellä
isänmaata puolustaissa.
Siellä lepää tomu Arvon
kotiseudun kalmistossa.
Sinne kulkee aatoksemme,
missä nukkuu rakkahamme,
isät, äidit, veikko, lapset.

Asumme nyt hajallansa,
yksi siellä, toinen täällä.
Harvoin yhtehen yhyimme,
saamme toinen toisihimme
myö saman isäsen lapset.

Vaan nyt merkkipäivänäsi
siellä poikasi kodissa,
jossa saat sä hellän hoivan,
siellä tapaa suku laaja
toinen toisensa ja sinut.
Näet varmaan veikkojamme
sekä heidän perheitänsä,
näet siskonkin omia.
Ennen muita omat poikas
näet kaikki perheinensä.

Minä yksin, ikäneito,
jään vaan vielä tulematta.
Pakiskoon tämä paperi,
mitä mull´ on mielessäni:

Toivon sulle, siskokulta,
kirkkahan elämänillan
suvituulen soitellessa,
lauhkeasti lehyessä!

Onnea ja siunausta
suokoon sulle suuri Luoja
vuosisadan viimeisen nyt
neljänneksen alkaessa!

Tilda-sisko

(Marian puoliso oli "Saaren Simo", Simo Hämäläinen (ACaebab1). Runossa viitataan Henrik-veikon (Heikki Nikolai Tenkanen, ACaebae) varhaiseen kuolemaan. Hän sai tietävästi tapaturmaisesti surmansa hoitamansa hevosen potkusta vasta 16-vuotiaana.)

Matildalta jääneisiin asiakirjoihin sisältyy henkilötodistus matkustamista varten kesäkuulta 1940 sekä matkustuslupa Pyhäjärven (V.I.) pitäjään kesäkuulta 1943 (vuosiluku hiukan epäselvä). Nämä viittaavat siihen, että hän kävi lapsuuden kotiseutuaan katsomassa välirauhan aikana sekä uudelleen jatkosodan hiljaisessa asemasotavaiheessa. Muutama hänen runoistaan henkii siirtolaisten surua rajan taakse jääneen kodin menetyksestä.

Matilda kuului myös Mynämäen Lotta Svärd-yhdistykseen, jonka 10-vuotisjuhlaan hän kirjoitti hienon juhlarunon. Myöskin (Jokisivun) Marttayhdistys sai häneltä runomuotoisen tervehdysten 10-vuotisjuhlaansa. Seuraava runo on ilmeisesti kirjoitettu itsenäisyyspäivän juhlia varten:

Saapui vuosisatoja sitten
Suomen niemelle Suomen kansa.
Lomihin vuorten, kunnahitten
raatoi, raivasi peltojansa.
Saipa jo suliksi karut maat,
laajeni pellot, niityt, haat.

Huomasi naapuri idän, lännen,
viljaa kasvavan kallioniemen,
näkipä raatajakansan tänne
tulleen, koskapa orasti siemen
maassa, mi` heistä ol hietaa vaan,
viljelyskelpo ei ollenkaan.

Riensi nyt tänne naapurit kilvan
osansa saamaan isäimme maasta.
"Orjaksi oiva on kansa, mi viljan
nousemahan sai karusta maasta",
arveli naapurit ahnaat kai,
koskapa tänne he aseina sai

suurin, mahtavin soturijoukoin.
Uljaasti taisteli sankarikansa.
Kontua, kotia mi korpeen aukoi,
uljaasti puolsi, ja vapauttansa.
Sortunut ei olis milloinkaan,
yhteistuntoa jos ollut ois vaan.

Vuosisatoja vierahan vallan
käskyjä noutaa saanut on kansa
maassa, mi keskeen korpien hallan,
raivasi omalla tarmollansa.
Sortanut idän on, lännen ies,
orjaks´ ei joutunut Suomen mies.

Taivaan Herra näin suojasi meitä,
säilytti joukossa suurten kansain.
Käytävä meidän on omia teitä,
tehtävä työmme, kaikkemme antain
isien maalle, mi hinnalla hien,
hurmehen, hankki he lapsilleen.

Vapaana seisoo nyt Suomen kansa
tällä kallioniemellensä.
Varjelkoon aina se vapauttansa!
älköön ottako itsellensä
orjan kahleita milloinkaan,
tahratko nimeä Suomen maan.

Meillä on mahtava vihollinen,
keskellä omien joukkojemme.
Vastaa sitä on taistelemisen,
joudumme muutoin orjaksi sen.
Pimeys hengen se vihamies on.
Tieto se on ase verraton,

jolla me siitä voiton saamme
avulla Herran, mi meitä aina
auttanut ompi vaiheissamme,
meitä, kun maahan on tahtonut painaa
sortaja vieras, mi voimassaan
löytää ollut ei vertaistaan.

Käyös innolla, nuoriso Suomen,
aseihin hengen, ja luo´os huomen
isien maalle! Se kaipaa työtäs,
kauan on kestänyt hengen yötä.
Nouse sa valon jo taistelohon,
pimeän valta niin murtuva on!

Koulutyöhön kuuluu aina myöskin hauskoja hetkiä. Matilda on säilyttänyt seuraavan piirustuksen, jonka tapahtuma lienee sattunut hänelle välitunnilla:

Matildan eläkepäivät olisivat alkaneet 31.7.1943 hänen ollessaan 60-vuotias, mutta hän lienee anonut jatkoaikaa opetustyöhön, koska koulun oppilaalta saadun tiedon mukaan Matilda jäi eläkkeelle vasta 1949, siis ollessaan jo 67-vuotias (ks. Jarkko Heinon kirjoitus Matilda Tenkasesta).

Matilda Tenkanen oli arvostettu ja pidetty opettaja. Häntä muistivat oppilaat merkkipäivinä, ja jotkut kirjoittivat omasta elämästään vielä vuosia koulutyön jälkeenkin. Muun muassa vuonna 1950 lähettivät entiset oppilaat Matildalle tervehdyksensä. Myös sukulaisilta tuli onnitteluja. Aron-veikon (ACaebaf) perheen onnitteluteksti Matildan 70-vuotispäivänä on runomuotoinen:

On vuosia paljon vierinyt
ja vanhuuteen oot ehtinyt,
mut' työs' ei koskaan vanhene
min' kylvit lapsijoukoille.

Oon kuullut heidän kiittävän
sun taitoas opettajan;
siks' ilomielin toivotan
työs' jälkeen levon suloisen!

“Ikiä” paljon suotakoon
ja onnenpäiviä luotakoon!
Sua muistaen: kaffeeta sakeaa
myös ahmimme muutakin makeaa.

Keuru 20.7.52

Iisa, Aija, Anni ja Aaron

Eläkkeelle jäätyään Matilda eli vielä toistakymmentä vuotta asuen Mynämäen

kodissaan. Paula Tenkanen (ACaebaafc) kertoo, että hänen ollessaan 10-vuotias heidän koko perheensä kävi Matildan luona v.1956. He saivat “komean vastaanoton, herkkuja herkkujen jälkeen, ja kaiken kukkuraksi vielä rapuja, joita emme olleet ikinä aiemmin saaneet.” Matildalla oli silloin Tyyne-niminen taloudenhoitaja, sillä hänen jalkansa olivat jo varsin heikot, ja kävely tuotti vaikeuksia.

Matilda kuoli Mynämäellä 28.3.1962 yli 79-vuotiaana. Hänen perikuntansa lahjoitti Mynämäen Ihalaisten kansakoululle rahasumman alkupääomaksi “Opettaja Matilda Tenkasen rahasto”- nimiseksi stipendirahastoksi. Sen ehtojen mukaan rahastosta saadaan vuosittain antaa stipendi koulun vähävaraisista oppilaista etevimmälle.